

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**5-2025
IJTIMOIY
FANLAR**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

N.X.Djalalova	
Texnologik sivilizatsiya va ijtimoiy-madaniy jarayonlarning falsafiy asoslari.....	104
Sh.T.Abbosova	
Sun'iy intellekt va ijtimoiy barqarorlikning falsafiy tahlili	108
U.K.Mamayusupov	
Jamiat rivojlanishida strategik rejalashtirishning ahamiyati	110

SIYOSAT

I.M.Arzimatova	
Boshqaruv tizimida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish muammolari	113
L.S.Yuldasheva	
Diniy an'analar va xalq tabobatining uzviy rivoji: qadimdan islom davrigacha bo'lgan ilmiy-falsafiy tahlil.....	119
B.N.Eshbekov	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida siyosiy kommunikatsiya transformatsiyasi	123
A.X.Borotov	
Xususiy mulkni himoya qilish: milliy amaliyot va xorijiy tajriba	127
J.M.Azamov	
Yangi tahrirdagi Konstitutsiya va Konstitutsiyaviy qonunchilikning rivojlanish marra-lari.....	132
M.Kenjaye-va	
Yangi O'zbekiston sharoitida jamoat birlashmalarining tutgan o'rni	137
A.A.Ahrorqulov	
Notijorat tashkilotlar tizimida kasaba uyushmalarining tutgan o'rni	141

TARIX

O.V.Mahmudov	
Musulmon Sharqi mutafakkirlari asarlarining Yevropaga tarqalish bosqichlari va geografik yo'nalishlari	145
T.T.Safarov	
Farg'ona viloyatida rus qishloqlarining paydo bo'lishi tarixidan.....	154
B.X.Abdullayev	
Rahima Aminovanning xotin-qizlar ijtimoiylashuvidagi ilmiy izlanishlari.....	158
N.M.Ikromov, A.A.Fayziyev	
The exchange of tea and horses in trade relations between China and Central Asia	162
Z.Sh.Turg'unboyev	
Badriddin Al-Ayniy va uning Amir Temur haqida qarashlariga umumiy tavsif	166
G.X.Xasanboyeva	
Sovet hokimiyati yillari qishloq xo'jaligida sug'orish tizimining o'rni.....	171
A.Sharafiddinov	
XIX asr oxiri - XX asr boshlarida Farg'ona viloyatida paxtachilik va paxta yakkaxokimligining vujudga kelishi	174

ILMIY AXBOROT

M.Y.Sultonov	
Tarixiy xotira va ma'naviy meros: Sharq mamlakatlari tajribasi.....	179

UO'K: 342.4(575.1)

YANGI TAHRIRDAGI KONSTITUSIYA VA KONSTITUSIYAVIY QONUNCHILIKNING
RIVOJLANISH MARRALARIОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ КОНСТИТУЦИИ В НОВОЙ РЕДАКЦИИ И
КОНСТИТУЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВАTHE MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF THE CONSTITUTION IN THE NEW EDITION
AND CONSTITUTIONAL LEGISLATIONAzamov Jasurbek Murodovich

Qo'qon davlat universiteti prorektori, yu.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya

Maqolada yangi tahrirdagi Konstitutsiya asosida konstitutsiyaviy qonunchilik tizimining shakllanishi va evolyutsiyasi mohiyati, tushunchasi hamda xususiyatlari tahlil etiladi.

Аннотация

В статье на основе Конституции в новой редакции рассматриваются формирование и эволюция системы конституционного законодательства, а также анализируются ее понятие, сущность и особенности.

Abstract

The article, based on the new edition of the Constitution, examines the formation and evolution of the system of constitutional legislation, and analyzes its concept, essence and features.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, qonuniylik, konstitutsiyaviy qonunchilik, konstitutsiyaviy tartibga solish.

Ключевые слова: Конституция, законность, конституционное законодательство, конституционное регулирование.

Key words: Constitution, legality, constitutional legislation, constitutional regulation.

KIRISH

Yangi tahrirdagi Konstitutsiya – tub konstitutsiyaviy islohotlar mahsuli. Tub konstitutsiyaviy islohot deyishimizga sabab, uning natijasida Konstitutsiyadagi moddalar soni amaldagi 128 tadan 155 taga, normalar soni 275 tadan 434 taga oshdi. Asosiy qonunimiz matni qariyb 65 foizga ortdi, u xalqimiz takliflari asosida yangilandi.

Konstitutsiyaviy islohot – Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi taqozosiga aylandi. Binobarin, «Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari» tamoyiliga asosan ishlab chiqilgan 2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasini amalga oshirishda Bosh qomusimiz – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etdi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini jamiyatdagi bugungi real voqelikka moslashtirish – mamlakatimizdagi shiddatli va izchil islohotlar talabi sifatida maydonga chiqdi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasidagi keng ko'lamli vazifalar, xususan adolatli va xalqparvar davlatni barpo etish, inson huquq va manfaatlarini, qadr-qimmatini yanada samarali ta'minlash kabi ulug'vor maqsadlar bu borada zarur huquqiy asosni ta'minlovchi konstitutsiyaviy makonni yanada takomillashtirish ehtiyojini kun tartibiga qo'ydi.

O'zbekiston Respublikasi yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi qabul qilingach, amaldagi barcha qonunchilik hujjatlari, butun konstitutsiyaviy qonunchilik tizimini Asosiy qonunimizga moslashtirish, uning yangi g'oyalari, prinsiplari hamda talablariga mutanosib, mos holga keltirish vazifasi ko'ndalang bo'ldi. Albatta, vujudga kelgan yangi qonustitutsiyaviy-huquqiy makonda eski qonunlar bilan ish ko'rib bo'lmaydi. Demak, butun qonunchilik hujjatlari bazasi, shu jumladan, konstitutsiyaviy qonunchilik tizimini tegishli islohotlar mantig'i va mazmuniga muvofiqlashtirish talab etilmoqda. Shu o'rinda mamlakatimizning "konstitutsiyaviy qonunchiligi", uning tizimi kabi muhim ilmiy kategoriyalarni tahlil etishimiz lozim bo'lmoqda.

SIYOSAT

Davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev Konstitutsiyaning jamiyatimiz va davlatimiz hayotidagi ahamiyatiga baho berib shunday dedi: "Bugun to'la asos bilan e'tirof etish mumkinki, Konstitutsiyamiz yurtimizda huquqiy demokratik davlat, kuchli fuqarolik jamiyati, erkin bozor munosabatlari va xususiy mulk ustuvorligiga asoslangan iqtisodiyotni qurish, xalqimiz uchun tinch, obod va farovon hayot barpo etish, O'zbekistonning xalqaro maydonda munosib o'rin egallashida mustahkam poydevor bo'lib xizmat qilmoqda²⁶. Shuningdek, Asosiy qonunimiz va uning asosida qabul qilingan qonunlarimiz hayotimizning barcha tomonlarini demokratlashtirishning, jamiyatimizni yangilashning salmoqli huquqiy kafolati bo'lib maydonga chiqmoqda.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bayon etgan muhim metodologik ahamiyatga molik xulosalaridan biri quyidagicha: "Konstitutsiyamizda muhrlab qo'yilgan tamoyil va qoidalar negizida yurtimizda milliy qonunchilik tizimi barpo etildi.²⁷" Milliy qonunchiligimiz mamlakat huquq tizimi asosida, uning rasmiy, amaliy-shakliy ifodasi tarzida shakllandi. Huquq tizimi mazmunidan kelib chiqqan holda qonunchilik tizimining quyidagi asosiy tarmqlari va yo'nalishlarini, tasnifini ko'rsatish mumkin: davlat qurilishi sohasidagi qonunchilik tarmog'i; Konstitutsiya asosidagi konstitutsiyaviy qonunchilik; fuqaroviy va oilaviy munosabatlar sohasidagi qonunchilik; ma'muriy boshqaruvga oid qonunchilik; qishloq xo'jaligiga, tabiatni muhofaza qilishga oid qonunchiliklar; jinoyat-huquqiy munosabatlar sohasidagi qonunchilik; odil sudlovga oid qonunchilik; soliq va bojxona qonunchilik tarmqlari va x.k.²⁸

Konstitutsiyaviy qonunchilik mamlakat milliy qonunchilik tizimining alohida mustaqil tarmog'i bo'lib, konstitutsiyaviy huquq tarmog'ining normativ manbaini tashkil etadi. Jamiyat va davlat hayotidagi muhim ijtimoiy munosabatlarni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish aynan konstitutsiyaviy qonunchilik yordamida, uning normalari vositasida amalga oshiriladi. Bizning tasavvurimizga ko'ra, konstitutsiyaviy qonunchilik mamlakatimiz huquqiy va qonunchilik tizimining alohida mustaqil tarmog'i bo'lib, u o'z mazmuniga konstitutsiyaviy huquq tarmog'ining qonunchilik manbalarini ifodalovchi normativ hujjatlar – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini, Qoraqalpog'iston Respublikasi Konstitutsiyasini, barcha konstitutsiyaviy qonunlarni hamda konstitutsiyaviy tartibga solish predmetini tashkil etuvchi masalalar bo'yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarni qamrab oladi.

Bizning fikrimizcha, konstitutsiyaviy qonunchilikning tizimi Konstitutsiyaning tizimidan ancha kengroq. Biroq, shuni ta'kidlab o'tish lozimki, konstitutsiyaning har bir normasi, prinsipi va g'oyasi asosida qabul qilingan qonunlar va qonunchilik aktlari konstitutsiyaviy qonunchilik kategoriyasi tarkibiga kiradi.

Tabiiyki, Konstitutsiyaviy qonunchilikning tizimini shakllantirishga, albatta, Konstitutsiyaning va konstitutsiyaviy huquq tizimlari asos bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy qonunchiligi tizimining o'ziga xos jihatlari va xususiyatlari uni xorijiy davlatlar konstitutsiyaviy qonunchiligi tuzilishi (tizimi) bilan qiyosiy tahlil etilganida to'laroq ochiladi. Shu sababli ba'zi xorijiy davlatlarning tajribasiga ham e'tibor qaratamiz. Masalan:

Huquqshunoslik nazariyasi, shu jumladan, konstitutsiyaviy huquq fani doirasida **"konstitutsiyaviy qonunchilik tizimi"** tushunchasini atroflicha ta'rif va tavsif qilish lozim.

Mutaxassis olimlarning umumiy e'tirofiga ko'ra, **qonunchilik tizimi** – qonunchilikning strukturaviy tuzilishi bo'lib, normativ-huquqiy hujjatlar va yuridik qoidalarining qonunchilik sohalari va institutlariga differensiallashib uyushgan barqaror guruhlanishida o'z aksini topadi hamda ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalarning o'zaro ichki aloqadorligiga asoslangan mushtarak yig'indisi sifatida maydonga chiqadi. Qonunchilik hujjatlarining yagona tizimga birikishida ularning yuridik kuchi, o'zaro iyerarxik mutanosibli asosiy mezon vazifasini o'taydi.²⁹

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

²⁶ Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза. "Халқ сўзи", 2016 йил 8 декабрь.

²⁷ Мирзиёев Ш.М. Ўша жойда. "Халқ сўзи", 2016 йил 8 декабрь.

²⁸ Қаранг: Одилқориев Х.Х. Ўзбекистон Республикаси қонunchilik тизими. – Т., 2008, 7-8-бетлар; Раҳмонкулов Х.Р. Ўзбекистон Республикасининг миллий ҳуқуқ тизими. – Т., 2007, 10-11-бетлар.

²⁹ Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Т.: 12. – Т., "Ўзбекистон миллий энциклопедияси". Давлат илмий нашриёти, 2006, 206-б.

O'zbekiston Respublikasining 2020-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi qonunning 9-moddasida "konstitutsiyaviy qonunlar" Konstitutsiyadan keyingi o'rinda turadi, deb ta'kidlangan. Jumladan, 9-modda. O'zbekiston Respublikasining qonunlari eng muhim va barqaror ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi hamda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan yoki referendum o'tkazish yo'li bilan qabul qilinadi. O'zbekiston Respublikasining qonunlari konstitutsiyaviy qonunlar tarzida qabul qilinishi mumkin. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritilishini nazarda tutuvchi O'zbekiston Respublikasi qonunlari konstitutsiyaviy qonunlar tarzida qabul qilinadi.

O'zbekiston yuridik ensiklopediyasida konstitutsiyaviy qonunlar — qator mamlakatlarda konstitutsiyaviy huquqning bosh manbalaridan biri.

Tadqiqotchi olim yu.f.n. X.X.Odilqoriyev o'zining O'zbekiston Respublikasi qonunchilik tizimi nomli kitobida konstitutsiyaviy qonunlarga quyidagicha tavsif beradi:

Konstitutsiyaviy qonunlar amaldagi Konstitutsiyaga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritish uchun qabul qilinadi. Ayrim olimlar qabul qilinishi konstitutsiyada nazarda tutilgan qonunlarni konstitutsiyaviy qonunlar, deb hisoblashni ma'qullaydilar. Olimlar orasida Konstitutsiyaviy qonunlar masalasida yagona fikr mavjud bo'lmaganligi sababli, hozirga qadar konstitutsiyaviy qonunlarga mukammal, yagona ta'rif shakllanmagan. Fikrimizcha, rasmiy tarzda Konstitutsiyaviy qonunlar maqomini olgan qonunlarni konstitutsiyaviy qonunlar deb atash maqsadga muvofiq.³⁰

Konstitutsiyaviy qonunchilik huquqiy hodisa (institut), ilmiy kategoriya sifatida huquqshunoslik fanimizda hali etarlicha puxta va chuqur o'rganilmagan masalalardan biridir. Shu sababli keyingi yillarda huquqiy va boshqa maxsus adabiyotlarda "konstitutsiyaviy qonunchilik" tushunchasini shakllantirish, uning mazmun-mohiyatini ochish, takomillashish bosqichlarini izohlash atrofida baxs-munozaralar faollashmoqda. Masalan, huquqshunos olim I.Tulteyev o'zining "O'zbekiston konstitutsiyaviy qonunchiligini modernizatsiyalash: ba'zi yakunlar va istiqbol" nomli maqolasida "konstitutsiyaviy qonunchilikning bevosita tushunchasini ta'riflamasada, bu o'rinda u konstitutsiyaviy huquq sohasining qonunchilik manbalarini, normativ-huquqiy bazasini nazarda tutadi.

Professor A.R.Rahmonov konstitutsiyaviy qonunchilik normalarini amalga oshirish huquqiy munosabat doirasida va undan tashqarida sodir bo'lishi haqida tahlil yuritib, ushbu qonunchilik tarmog'ining xususiyatlarini aniqlashga harakat qiladi³¹.

Profesor Y.Tixomirovning fikricha, konstitutsiyaviy qonunchilik mamlakat qonunchiligining davlat qurilishi va hokimiyat organlari faoliyatining prinsiplarini, inson va fuqaroning huquqiy maqomini belgilovchi, fuqarolik jamiyatining asosiy jabhalarini tartibga soluvchi va huquqiy tizimni yaratuvchi alohida tarmog'idir. U etakchi tarmoq sifatida barcha qonunchilik sohalari va tizimining yaxlitligini ta'minlaydi³².

Konstitutsiyaviy qonunchilik mamlakat milliy qonunchilik tizimining alohida mustaqil tarmog'i bo'lib, konstitutsiyaviy huquq tarmog'ining normativ manbalari majmuini tashkil etadi. Ijtimoiy munosabatlarni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish aynan konstitutsiyaviy qonunchilik vositasida, uning aniq normalari asosida amalga oshiriladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirib, "konstitutsiyaviy qonunchilik"ka quyidagicha ta'rif berish mumkin: konstitutsiyaviy qonunchilik mamlakatimiz huquqiy va qonunchilik tizimining mustaqil tarmog'i bo'lib, u o'z mazmuniga konstitutsiyaviy huquq tarmog'ining qonunchilik manbalarini ifodalovchi normativ hujjatlar – Konstitutsiyani (shu jumladan, Qoraqarpog'iston Respublikasi Konstitutsiyasi), barcha konstitutsiyaviy qonunlarni hamda konstitutsiyaviy tartibga solish predmetini tashkil etuvchi masalalar bo'yicha qabul qilingan ba'zi qonunlarni qamrab oladi.

Konstitutsiyaviy qonunchilikning o'ziga xos xususiyatlari borasida quyidagilarni ta'kidlash mumkin.

Konstitutsiyaviy islohotlar, avvalo, davlat hokimiyati tarmoqlari o'rtasidagi vakolatlar taqsimotining oqilona mexanizmini topish va ularni huquqiy tartibga solishni takomillashtirishga yo'naltirilgandir.

³⁰ Odilqoriyev X.X. Ўзбекистон Республикаси қонунчилиқ тизими. Т., ТДҶОИ, 2008. – 49-50-бетлар

³¹ Раҳмонов А.Р. Конституционные правоотношения в звене механизма конституционного регулирования. / ИИБ Академиясининг Ахборотномаси. – 2011, №4, 17-бет.

³² Қаранг. Конституционное законодательства России / Под ред. Й.А.Тихомирова. – М., 1999, с. 22.

SIYOSAT

Konstitutsiyaviy qonunchilik mazmuniga kiritilgan yangi normalar, bir tomondan, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatini demokratlashtirishga, ikkinchi tomondan, fuqarolarning huquq va erkinliklari konstitutsiyaviy kafolatlarini yanada kuchaytirishga xizmat qildi. Shuningdek, ushbu o'zgartishlar parlament mavqeini mustahkamlashga, siyosiy partiyalarning rolini oshirishga, fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini kuchaytirishga qaratilgan konstitutsiyaviy kafolatlarni yaratishga yo'naltirilgan edi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida yaratilgan quyidagi konstitutsiyaviy qonunlari amal qiladi: "O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida"gi (1991 y.), "O'zbekiston Respublikasining Oliy Majlisi to'g'risida"gi (1994 y.), "Referendum yakunlari hamda davlat hokimiyati tashkil etilishining asosiy prinsiplari to'g'risida"gi (2002 y.), "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi to'g'risida"gi, "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati to'g'risida"gi (2002 y.). "Davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizatsiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to'g'risida"gi (2007 y.), "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sud to'g'risida"gi (2017 y.) "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi konun (2022 y.) kabilar. Yuqorida ta'kidlanganidek, mamlakatimiz Konstitutsiyasiga so'nggi yillarda kiritilgan o'zgartish va qo'shimchalar qoida tariqasida, oddiy qonunlar vositasida kiritildi. Fikrimizcha, Konstitutsiyaga o'zgartirish va to'ldirish kirituvchi qonunlar "konstitutsiyaviy qonunlar" bo'lishi, ya'ni parlament a'zolarining malakali ko'pchiligining ovozi bilan kiritilishi lozim.

O'zbekiston Respublikasida shakllangan va hozirda amal qilib kelayotgan konstitutsiyaviy qonunchilikning yuridik tabiati uning xususiyatlarida yanada yaqqolroq namoyon bo'ladi. Konstitutsiyaviy qonunchilikning xususiyatlari qatorida – uning huquqiy tizimimizda etakchi o'rin egallash; o'zining alohida huquqiy tartibga solish predmetiga egaligi; ichki mantiqiy tizimga egaligi; o'ziga tegishli normativ-huquqiy manbalariga egaligi kabilarni kiritish lozim. Ushbu xususiyatlarga to'liqroq to'xtalamiz.

Konstitutsiyaviy qonunchilik o'zining alohida huquqiy tartibga solish predmetiga ega. Bu davlat va jamiyat, shuningdek fuqarolarning manfaatlarini ifodalashdagi alohida ahamiyatli ijtimoiy munosabatlar tizimi mavjudligi bilan izohlanadi. Bular davlat va jamiyat boshqaruvining Konstitutsiya darajasida ifodalanadigan qator masalalari. Ayniqsa, inson va fuqarolarning muhim, asosiy huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda kafolatlash masalalaridir. So'nggi yillarda fuqarolik jamiyatining muhim institutlari bo'lgan siyosiy partiyalarning maqomini kuchaytirish masalalari ham konstitutsiyaviy tartibga solish predmetiga aylandi (2007 yil 11 apreldagi Konstitutsiyaviy qonun)³³.

Konstitutsiyaviy qonunchilikning muhim xususiyatlaridan yana biri uning tizimlilikidir. Albatta, Konstitutsiya va uning asosida, uni rivojlantirish hamda aniqlashtirish maqsadida yaratiladigan konstitutsiyaviy qonunlar yagona izchil tizimni tashkil etishi tabiiy. Birinchidan, uning tizimlilik shu bilan ta'minlanadiki, mazkur qonunchilik sohasining asosini mustaqil konstitutsiyaviy huquq sohasi tashkil etadi; ikkinchidan, uning bosh normativ asosini Konstitutsiya tashkil etadi. Yuqorida ta'kidlanganidek, Konstitutsiya "sistema", "tizim" hosil qiluvchi qonundir; uchinchidan, konstitutsiyaviy tartibga solish predmetini tashkil etuvchi ijtimoiy munosabatlar ham tur jihatdan o'zaro bir-biriga yaqin munosabatlar bo'lib, ijtimoiy hayotda bir tizimga birlashadi. Yuqoridagi omillar sababli konstitutsiyaviy qonunchilikning tarkibiga kiruvchi element-hujjatlar o'zaro bog'liq va aloqador bo'ladi. Ularni umumiy maqsad va yagona tartibga solish prinsiplari birlashtiradi.

Konstitutsiyaviy normalarning tabiati ham konstitutsiyaviy qonunchilikning maxsus toifadagi qonunchilik ekanligini ifodalaydi. Konstitutsiyaviy normalar – konstitutsiyaviy huquq predmetini tashkil etuvchi munosabatlarni tartibga solganligi bois boshqa tarmoq huquqiy normalaridan farq qiladi. Birinchidan, konstitutsiyaviy normalar alohida turdagi munosabatlarni tartibga solish maqsadida yaratiladi, masalan, konstitutsiyaviy normalar: prinsip-normalardan, maqsad-normalardan, ta'rif-normalardan, deklarativ-normalardan iborat bo'lib, o'zining asosan dispozitivligi bilan xarakterlanadi. Ikkinchidan, konstitutsiyaviy normalar yuqori umumlashuv xususiyatiga ega bo'lib, boshqa huquqiy normalarga nisbatan ustuvor, yo'naltiruvchi va ta'xis etuvchi normalardir, ularning yuridik kuchi ham yuqoriroq. Uchinchidan, konstitutsiyaviy normalar o'zining huquqiy

³³ Konstitutsiyaviy tartibga solish borasida batafsilroq qarang: Odilqoriyev X.T. Konstitutsiya va fuqarolik jamiyati. – T., 2002, 277-283-betlar; Morozova L.A. Konstitutsionnoye regulirovaniye v SSSR. – M., 1985; Lapayeva V.V. Konstitutsionnoye regulirovaniye protsessov sozdaniya i deyatelnosti obshchestvennix obyedineniy. – V kn.: Konstitutsionnoye zakonodatelstvo Rossii. – M., 1999. – s.283-312.

tartibga solish va amalga oshish mexanizmi xususiyatlari bilan ajralib turadi. To'rtinchidan, konstitutsiyaviy qonunchilik normalari o'z strukturasi bilan alohidaligi bilan ham ajralib turadi. Masalan, ularda ko'pincha gipoteza va dispozitsiya mavjud bo'lib, sanksiyasi hamma vaqt ham aks ettirilavermaydi. Shu bilan birga, Konstitutsiyaning normalari bilan boshqa konstitutsiyaviy qonunchilik hujjatlari normalari o'rtasida ham farq bor. Konstitutsiyaning normalari quyidagi jihatlari bilan ustuvorlik kasb etadi: a) eng yuqori yuridik kuchga egaligi; b) o'ta yuqori ta'sis etuvchi imkoniyatga egaligi; v) nisbatan yuqori barqarorlikka egaligi; g) davlat tomonidan birinchi darajadagi muhofaza bilan ta'minlanadi (shuningdek, ular Konstitutsiyaviy sud vositasida ham muhofazalanadi); d) o'z ko'lamini bo'yicha universal va keng huquqiy tartibga solish imkoniyatiga egaligi; e) huquqiy tartibga solish doirasiga boshqa tarmoq huquqiy normalarini ham jalb eta olganligi sababli konstitutsiyaviy qonunchilik normalari integrativ (birlashtiruvchi), safarbar etuvchi xususiyatlarga ham egadir³⁴.

Konstitutsiyaviy qonunchilikning xususiyatlaridan yana biri – ular manbalarining muhimligidir. Birinchidan, konstitutsiyaviy normalar barcha vakolatli davlat organlarining qonun chiqarish va huquq ijodkorlik vakolatlarini belgilab beradi. Ikkinchidan, ushbu qonunchilik normalarining mazmuni davlat hokimiyati faoliyatiga o'ta yaqin bo'lib, ularning "ommaviy"lik xususiyati yuqoriroqdir.

XULOSA

Xulosa sifatida aytish lozimki, mamlakatimizda milliy qonunchilikning alohida mustaqil tarmog'i – konstitutsiyaviy qonunchilik qaror topdi va takomillashib bormoqda. U davlatimizning konstitutsiyaviy modelini ifoda etib, uning tobora demokratik va huquqiy mazmun kasb etishiga huquqiy zamin yaratmoqda. Konstitutsiyaviy qonunchilikning tizimi Konstitutsiyaning strukturasi, tizimidan ancha kengroq. Biroq, Konstitutsiyaning har bir normasi, prinsipi va g'oyasi asosida qabul qilingan qonunlar hamda qonunchilik hujjatlari konstitutsiyaviy qonunchilik kategoriyasi tarkibiga kiradi.

Konstitutsiyaviy qonunchilikni tizimlashtirish, sistematisatsiya qilish bugungi kundagi dolzarb masalalar qatoriga kiradi. Shu sababli mazkur qonunchilikni takomillashtirishning umumiy konsepsiyasini uni tizimlashtirishning ilmiy dasturini ishlab chiqish, shu bilan birga mamlakatning "Umumhuquqiy klassifikatorini" yangilash, modernizatsiya qilish lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. SH.M.Mirziyoyev. «Konstitutsiya va qonun ustuvorligi – huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyatining eng muhim mezonidir». O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyamiz qabul qilinganining 27 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. // 07.12.2019 yil. <https://uza.uz/>.
2. SH.M. Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasi // 25.01.2020 y. <https://uza.uz/>.
3. Ismailov B. Davlat faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning amaliy jihatlari // "O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish masalalari: nazariya va amaliyot" mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – T., 2007.
4. Tulteyev I. Modernizatsiya konstitutsionnogo zakonodatelstva Uzbekistana: nekotoriye itogi i perspektivi. / O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasining Axborotnomasi. – 2013, №4, 16 – 19-betlar.
5. Rahmonov A.R. Konstitutsionniye pravootnosheniya v zvene mexanizma konstitutsionnogo regulirovaniya. / IIV Akademiyasining Axborotnomasi. – 2011, №4, 17-bet.
6. Konstitutsionnoye zakonodatelstvo Rossii / Pod red.Y.A.Tixomirova. – M., 1999, s. 22.

³⁴ Qarang: Anichkin YE.S. Konstitutsionnoye zakonodatelstvo Rossiyskoy Federatsii: ponyatiye, priznaki, istochniki // Pravovedeniye, 2006, №4, s.95-96.